

PRIPOROČILA ZA VZORČENJE SEDIMENTA ZA PALINOLOŠKO RAZISKAVO

Način vzorčenja naj se prilagaja cilju raziskave in naravnim danostim terena. Zato v nadaljevanju podajam le splošen opis najpogostejših tehnik jemanja palinoloških vzorcev: pred odvzemom vzorcev se obvezno posvetujete s palinologom!

Pelod se dobro ohrani v močvirskih in jezerskih sedimentih, na zelo suhih in peščenih arheoloških najdiščih pa običajno ni ohranjen. Na nekaterih terenih je pelod lahko ohranjen samo v vlažnejših kontekstih, npr. v obrambnih jarkih in pod nivojem talne vode.

1. ODVZEM VZORCEV NA TERENU

a) palinološko vrtanje jezer in močvirij

Vrtanje opravi palinolog/inja s sodelavci z vrtalno opremo Livingstone. Pomembno je, da ima vrtalnik bat, ki preprečuje zajemanje kontaminiranega sedimenta, jedro pa ostane celo in nepremešano.

b) palinološko vzorčenje iz profila arheološke sonde

Vzorčenje na terenu opravi palinolog/inja ali arheolog/inja. Podrobnejša navodila za vzorčenje s kratkim filmom so na spletni strani Inštituta za arheologijo <http://iza2.zrc-sazu.si/sl/strani/kako-je-potrebno-vzeti-vzorke-za-pelodno-analizo#v>

1. Čiščenje profila

Profil arheološke sonde zravnamo in po potrebi poglobimo (najboljši sediment za palinološke raziskave pogosto leži pod arheološko kulturno plastjo). Pred vzorčenjem profil na sveže očistimo, da odstranimo cvetni prah, ki je na površino padel iz zraka. Čistimo od zgoraj navzdol, s čistim orodjem, strgalom, strguljo (z vodoravnimi gibi, da ne mešamo starejšega in mlajšega sedimenta) ali nožem. Na profil pritrdimo merski trak, fotografiramo.

2. Zabijanje kovinskih škatel

V profil zabijemo kovinske škatle. Priporočljivo je, da so iz nerjavečega jekla, debele ca. 1–2 mm (če so pretanke se zvijejo, če so predebele, jih je težko zabiti v profil), dolge 50 cm (lahko tudi krajše, če bomo vzorce začasno shranjevali v hladilniku), širine najmanj ca. 7x7 cm (lahko tudi večje), U preseka, z eno odprto stranico, ki je obrnjena proti profilu. Na vsaki škatli označimo zgornji in spodnji konec, globino in ime najdišča. Priporočljivo je, da se globina škatel deloma prekriva (npr. 0–50 cm, 40–90 cm), ker pri vzorčenju meljastega ali peščenega sedimenta spodnji del vzorca rad pade iz škatle. Arheolog pobere višino vzorca in si zabeleži ime sonde, profila, sek/kv, fotografira profil.

3. Odstranjevanje zemlje in pobiranje vzorcev iz profila.

Nato previdno odstranimo zemljo okrog škatle (najprej levo, desno in zgoraj, šele proti koncu spodaj) in jo, polno sedimenta, izluščimo iz profila.

4. Zavijanje in shranjevanje

Vzorke zavijemo v prozorno folijo za shranjevanje živil, aluminijasto folijo in debel polivinil (prozoren, da nanj lahko pišemo s črnim, vodoodpornim flomastrom, prosim, ne uporabljajte

cenenih vreč za smeti, ki se ob vsakem odvijanju vzorcev in odstranjevanju lepilnega traku strgajo!). Na vsako plast ovoja je potrebno označiti spodnji/zgornji konec, ime najdišča, globine! Vzorce je treba čimprej shraniti v hladnem in temnem prostoru. Na odročnih terenih, kjer takojšen prevoz vzorcev v hladilnico ni možen, jih začasno lahko shranimo tudi v hladilniku.

c) jemanje posamičnih vzorcev

Poleg vzorčenja navpičnega sedimentnega stolpca iz arheološkega profila, palinološke vzorce lahko jemljemo tudi med samim arheološkim izkopavanjem, iz na sveže očiščene površine, po posameznih kvadrantih ali kontekstih. Vodja izkopavanja si na terenu (v dogovoru s palinologom) izbere več točk (SE, sek/kv), kjer bo jemal vzorce. Takšno vzorčenje, če poteka v kombinaciji z arheobotaničnimi in arheozoološkim raziskavami (npr. v istih SE, sek/kv), nam lahko da informacije o gospodarskih aktivnostih v različnih delih naselbine. Vzorce, vsakič za pest sedimenta, vzamemo s čistim orodjem in ga shranimo v čiste, dobro zaprte vrečke, na katerih morajo pisati osnovni podatki (ime najdišča, arh. obdobje/kontekst, SE sek/kv).

Tak način vzorčenja je primeren le za najboljše, vlažne arheološke terene, kjer je ohranjena hodna površina in domnevamo, da je šlo za različne aktivnosti. Poteka naj kot dodatno jemanje vzorcev, poleg (obveznega!) vzorčenja iz profila sonde.

Orodje za jemanje vzorcev po vsakem vzorčenju dobro očistimo, priporočljivo je čiščenje z destilirano vodo. Orodja nikar ne čistite v bližnjem potoku ali luži, ki še zlasti v pomladnih in poletnih mesecih vsebuje veliko peloda! Potrebno je še opozoriti, da palinološkega vzorčenja zaradi nevarnosti kontaminacije s pelodom iz zraka ne smemo izvajati v dežju.

2. SHRANJEVANJE VZORCEV

Vse vzorce je treba čim prej shraniti v hladilnici pri stalni temperaturi + 4°C (pelod na sobni temperaturi in zraku hitro propade!).

V Ljubljani, 27.5.2013

Maja Andrič